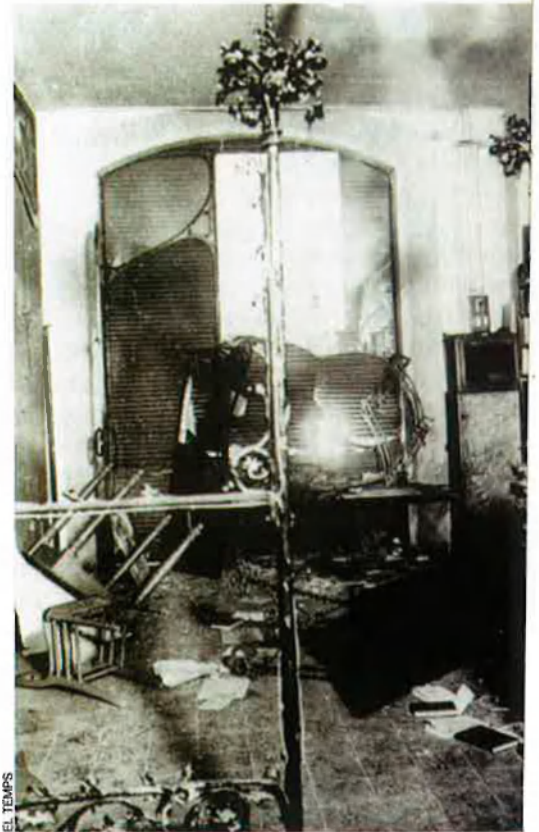

La crisi militar: les Juntes de Defensa

El primer dels grans problemes va ser el militar: les Juntes de Defensa van ser considerades com una vertadera “rebel·lió de les classes mitjanes militars”.

La primera de les crisis que va aparèixer en el convuls marc de l'any 1917 va ser la crisi militar, plantejada obertament a partir del mes de maig, però en un moment en què la situació politicosocial a l'estat espanyol era ja molt complexa i problemàtica. L'executiu liberal del comte de Romanones, que governava des del desembre de 1915, va haver d'afrontar importants fenòmens derivats de la guerra europea: a partir del 31 de gener Alemanya havia decretat el bloqueig marítim, i al cap de poques setmanes els vaixells comercials espanyols van ser bombardejats per submarins alemanys; al mes de febrer el Govern va decidir clausurar les Corts, després d'una sessió en què no van faltar aldarulls considerables; al mes de març el Govern havia suspès les garanties constitucionals, amb motiu de la important conflictivitat social que ja hi havia; i un mes després el Govern Roma-

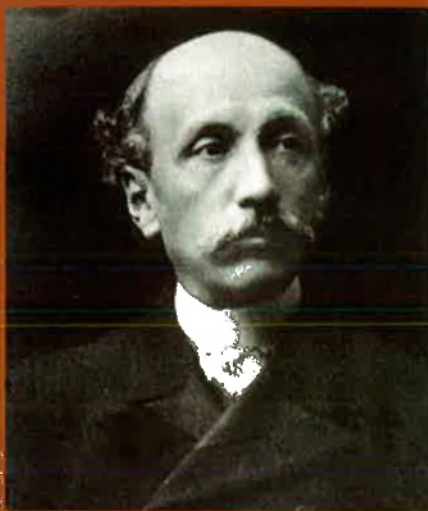
A finals de 1905 els militars van assaltar els locals del setmanari *Cu-Cuti*, indignats per una caricatura de Joan Junceda.

EL TEMPS

nonés entrava en crisi —oficialment arran del torpedinament del vaixell San Fulgencio pels alemanys— i era substituït per un nou govern liberal presidit per García Prieto. Va ser el govern que va haver de resoldre la primera crisi greu de l'any: la crisi militar.

Causas i origen de les Juntes de Defensa. Aquesta crisi es concretà en l'organització i les exigències de les anomenades Juntes Militars de Defensa, uns organismes il·legals que van aparèixer en el si de l'exèrcit amb un projecte regeneracionista, no exempt de reivindicacions socials i sindicals. Certament, l'aparició d'aquestes Juntes tenia raons estructurals i conjunturals. A aquestes altures de segle l'exèrcit espanyol era una institució militar que, sense tenir una finalitat professional específica, era formada per uns 100.000 homes. Ara bé, hi havia també una gran quantitat d'oficials

Eduardo Dato va ser cap del govern espanyol els anys 1913, 1917 i 1920. En el seu segon mandat va cedir davant les pressions de l'estament militar i va aprovar el reglament de les Junes.

El Govern cedí a les pretensions de les Junes Militars, en la que va ser la crisi més greu de la restauració, i claudicà davant les pressions dels militars. Unes pressions que van continuar existint durant tot l'estiu i fins a la fi de la crisi

que, entre sous, gratificacions, complements, etc., s'emportaven el 60% del pressupost de guerra, mentre que un 30% anava destinat a la tropa i només el 10% a material. Dins d'aquest exèrcit, el sistema d'ascens es feia a través de mèrits de guerra o a partir del favoritisme reial i de la casa militar del rei. El únics mèrits de guerra possibles procedien de la guerra del Marroc, però aquesta era una guerra molt petita per a un exèrcit tan nombrós i, en la pràctica, la rapidesa i facilitat amb què s'assolien els ascensos al Marroc —com els que va aconseguir, per exemple, Franco— convertien els militars “africanistes” en autèntics privilegiats. Paral·lelament, havia crescut la seva impopularitat entre nombrosos sectors de la societat espanyola des que el 1905 —amb motiu dels esdeveniments del *Cu-Cut* de Barcelona— havia reiniciat el seu retorn a la política, i, sobretot, per la seva continuada participació en la repressió de moviments vagues. Al mateix temps, hi havia causes més immediates en la constitució de les Junes: l'augment del cost de la vida que s'havia iniciat amb la guerra europea havia afectat també l'oficialitat peninsular, que veia com els sous havien perdut capacitat adquisitiva. De fet, la carrera militar havia deixat de ser una carrera segura i còmoda econòmicament parlant, com ho havia estat durant el segle XIX. Fins al punt que ja el 1902 el ministre de la guerra, Valerià Weyler, havia establert una norma que prohibia als tinents casar-se fins que no disposessin d'una renda personal o tinguessin una promesa amb dot suficient.

No és sorprenent que davant d'aquesta situació abundés el descontentament militar d'un exèrcit que era considerat la columna vertebral de l'estat i de les seves institucions, però que sistemàticament era negligit i marginat pels polítics de torn. Aquest malestar va acabar cristallitzant al llarg de l'any 1916, quan des de Barcelona —on l'exèrcit estava més sensibilitzat, perquè era utilitzat com a instrument repressiu tant contra el nacionalisme com contra el moviment obrer— es va plantejar l'organització d'un moviment corporatiu i al mateix temps sindical que prenia la forma de les Junes Militars de Defensa. Sembla que

aquests organismes es van organitzar a Catalunya en el decurs del primer semestre de 1916, i durant la segona meitat de l'any es van estendre per la resta de l'estat.

Inicialment el seu programa era fonamentalment professional. En el Reglament de la Junta de Defensa de l'Arma d'Infanteria —la impulsora del procés—, després de les corresponents referències a l’*“ardiente deseo de hacer a la Patria grande y poderosa”* o als objectius de treballar *“para mayor gloria y poderío de la Patria”* es parlava dels interessos col·lectius i individuals que pretenien defensar, de la necessitat de desenvolupar la companyonia, l'ajuda mútua i la cavallerositat com a virtuts inherents a l'oficialitat. I en l'àmbit concret exigien no solament millores salarials sinó sobretot una reforma i estructuració de l'exèrcit, la qual cosa comportava una escala tancada segons la qual els ascensos fossin per antiguitat, sense favoritismes de la casa militar del rei. Per això, també demanaven el relleu d'aquest organisme i que hi passessin tots els militars per torns.

D'aquesta manera començava la que s'ha anomenat la rebel·lió de les “classes mitjanes militars”, perquè, com quedava clar en el reglament, només podien ser membres de les Junes els oficials, des de tinents fins a coronel, amb l'exclusió expressa dels generals. Però el que havia nascut com un moviment corporatiu, ben aviat es convertí en un moviment polític, que va posar entre l'espasa i la paret l'estat de la restauració i la monarquia mateix.

La irrupció dels militars. És cert que davant de l'existència de les Junes les autoritats civils i militars no van reaccionar de la mateixa manera. Sembla que el Govern va intentar dividir-les i aturar-ne el creixement, mentre que Alfons XIII les afavorí en el seus inicis, amb la intenció de “borbonejar-les”, i fins i tot gaudiren de suport dins les altes jerarquies militars. Segons tots els testimonis, el capità general de Catalunya, Antonio Alfau, les patrocinà i fins el reglament esmentat suara es va redactar des del seu despatx. Però ben aviat es posà en evidència que el creixement de les Junes

havia estat tan espectacular que els generals no les havien pogut controlar: des de Catalunya tenien una presència arreu de les casernes militars, excepció feta de la plaça de Madrid, i, naturalment, de l'exèrcit d'Àfrica, i s'havien convertit en l'organització més poderosa del país.

Un cop el rei va veure que no podia instrumentalitzar-les, va decidir que s'havien de dissoldre. Així doncs, a partir de l'inici de l'any 1917 van començar les accions governamentals. La crisi va esclatar a partir del 24 de maig, quan, oficialment dissoltes, continuaven actuant. A partir de les pressions del nou ministre de la guerra, el general Francisco Aguilera, Alfau va mantenir un seguit de reunions amb el coronel Benito Márquez, president de la Junta d'Infanteria i màxim representant del moviment, i davant la negativa de Márquez de dissoldre les Junes i seguir els consells del capità general de Catalunya, aquest va decidir empresonar tota la Junta Superior, que el dia 26 de maig fou reclosa a Montjuïc. Immediatament a aquest fet, es va constituir una nova Junta Superior, que presidí el coronel Echevarría, i que el dia 1 de juny va enviar des de Barcelona un ultimàtum al nou capità general de Catalunya —que substituïa Alfau—, el general Marina. En l'ultimàtum s'exigia *“la rehabilitación inmediata de los arrestados, la reposición de los privados de sus destinos, la garantía de que no se tomarán represalias y de que será atendida en lo posible con más interés y cariño, y, por último, el reconocimiento oficioso de la existencia de su Unión y Junta de Defensa”*. Al mateix temps es donava al Govern un termini de dotze hores per al compliment d'aquestes condicions. Era, no cal dir-ho, un veritable cop d'estat, ja que els militars tenien preparada una insurrecció en cas que el Govern no cedís.

Però, evidentment, el Govern va cedir: el dia 2 de juny al matí prenia la decisió d'alliberar els empresonats de Montjuïc i al mateix temps van ser també posats en llibertat els membres de les Junes Militars que havien estat arrestats en altres ciutats espanyoles. Era evident que les Junes havien vençut en tota regla. Una setmana més tard, García Prieto presentava la seva dimissió i es negava a firmar

EL TEMPS

el reglament de les Junes. Era la crisi de govern més greu de la restauració i el rei va optar pel recanvi tradicional: el dia 11 de juny pujava un govern conservador, presidit per Eduardo Dato, que aprovà el reglament de les Junes, i que claudicà davant les pressions dels militars.

Unes pressions que van continuar existint durant tot l'estiu i fins a la fi de la crisi.

Pelai Pagès

Dalt, la formació de diversos batallons en un campament instal·lat en una planura del Rif. A sota, l'equip d'oficials encarregats de restablir l'ordre a Astúries després dels fets revolucionaris de 1917. Franco és el quart per la dreta de la primera filera.